

Veselin Vukotić

Biznis Montenegro

Kriza- udes ili šansa?

Da li ima pitanja koje ovih mjeseci više zaokuplja svijet od finansijske krize? Da li je i strah od neizvjesnosti ujedinio svijet kao rijetko kada u poslednje vrijeme? Da li će ova globalna ekonomska neizvjesnost uticati na psihologiju privređivanja i ponašanja ljudi u čitavom svijetu?

Da li je ovo jedna od onih kriza koja, kako ističe Kun, mijenja model razmišljanja i ponašanja ljudi?

Da li je ova kriza, kako mnogi ističu, kraj slobodnog tržišta? Da li je ovo kraj globalizacije? Da li je ovo novi povratak na državu i državnu ekonomiju? Da li je ovo povratak u socijalizam? Zar samo ova pitanja, na koje se traže odgovori danas ne govore o ozbiljnosti situacije u kojoj se nalazimo?

Zar o tome ne svjedoči i naglo smanjenje putovanja na krize nenaviknutih Amerikanaca ka Evropi? Zar tome ne svjedoči i urgentni sastanak 6-20 održan u novembru 2008. godine u Vašingtonu? Zar tome ne svjedoče i nove procjene rasta GDP u sledećoj godini, prema kojima će razvijene zemlje, prvi put poslije drugog svjetskog rata (preko 60 godina) imati negativne stope rasta GDP?

Ipak, o čemu nam govori procjena da će „nove zemlje“ (Kina, Indija, Rusija, Brazil,...) imati stopu rasta 5%, što je iznad svjetskog prosjeka (2,2% u 2009. godini)?

Da li je kriza teren za novu preraspodjelu svjetske moći? Da li će policentričnost moći (više velesila u odnosu na sada jednu- SAD) dovesti i do različitih ekonomskih sistema? Da li će dovesti do različitih sistema regulacije?

Da li će to dovesti u pitanje globalizaciju? Da li će to dovesti u pitanje slobodno tržište? Da li je ovo kraj liberalizma odnosno neoliberalizma? Da li protekcionizam kuca na naša vrata?

Da li je ovo npr. vrijeme za uspon onih mišljenja koja se u ekonomiji (i ne samo ekonomiji) fokusiraju na nacionalno, na nacionalnu državu? Zar već ne čujemo uzdahe po Crnoj Gori da treba razmišljati o napuštanju EURA i uvođenju svoje nacionalne valute? Zaista, kada imate svoju štampariju novca, da li vam finansijska kriza može nauditi? Zar ne možemo da šampamo novca koliko god hoćemo i održavamo proizvodnju i životni standard?

Zašto ljudi tako kratko pamte? Zar model rešavanja krize štampanjem novca nismo imali 1992-93? Čega je bila rezultat hiperinflacija? Zar smo tako brzo zaboravili vrijeme kada smo svi bili milijarderi? Da li ga nevjerica u globalizaciju ponovo proizvodi?

Da li je sadašnja kriza upravo rezultat, odnosno posljedica sukoba dvije logike: globalne i lokalne? Kako da se usaglase globalno i lokalno, globalno i nacionalno? Ipak, da li je iza ove borbe ideologije, prije svega borba interesa?

Da li bi u čitavoj ovoj pometnji i male zemlje, kao npr. Crna Gora, trebalo da su više zaokupljene svojim interesima nego temama da li je ovo ili nije kraj logike (neo)liberalizma? Da li je odluka 6-20 iz Vašingtona, da IMF bude nosilac izgradnje nove svjetske finansijske arhitekture, ipak signal da je slobodno tržište mehanizam koordinacije ekonomskih aktivnosti? Zar nije potpuno nebitno što ja smatram da jedna institucija iz tzv. Breton-Vudskog sistema (1944) koja je bila zasnovana na Kejnsovskoj ekonomiji, može da preuzme ulogu neov regulacije? Zar nije bitnije da shvatimo kuda i u kom pravcu idu stvari i da se, ne samo tome prilagođava, već da, koliko možemo, te nove trendove prilagodimo sebi?

Zar slijepo prilagođavanje zebre klimatskim promjenama prije nekoliko stotina hiljada godina nije dovelo do toga da je zebra ostala zebra? Sa druge strane, zar sposobnost razuma naših pra-pra-predaka nije bila razlog da se oni nijesu slijepo prilagodili okolnostima, već su okolnosti koristili i prilagođavali sebi?

Da li nas možda kriza i pita: da li hoćete da budete zebra ili želite „uspon čovjeka“ (Bronovski)?